

“ЯМА” БЕЗДУШНОСТІ І БЕЗКАРНОСТІ

Це неблагополучне місце за кілька сотень метрів від чорнобильського “саркофага” фахівці для зручності у спілкуванні охрестили лаконічним і зневажливо-покинутим словом — “яма”. І, здається, цілком справедливо. Уже протягом року навколо цієї ями трапляють пристрасні не на жарт: одні намагаються хоч якось розв’язати проблему безпеки людей, які там працюють, інші — поховати цю проблему назавжди. Та все по порядку.

...Восени минулого року в південній зоні об’єкта “Укриття” підрядники приступили до підготовки майданчика під фундамент нового санітарного перепуску на

— без огородження будівельного майданчика, без облаштування постійних і тимчасових доріг, під’їзних шляхів, інженерних мереж тощо. Весь цей виробничий бедлам лише на перший погляд може видатись невинним. Керівники робіт в ряді випадків під час операцій з очищення території не виконували вимог єдиного наряду-допуску в частині застосування працюючими там людьми засобів захисту органів дихання. А з цим, повірте, жарти небезпечні.

Як у цій ситуації поведло себе керівництво ЧАЕС? Гадаєте, отямилось і закалатало в тривожні дзвони? Аби ж то. Незважаючи на неодноразові нагадування керівних і наглядових органів про порушення, дієві заходи для виправлення становища протягом майже трьох місяців з боку ЧАЕС не вживались.

поскаржився куди слід і таким чином відвів від себе удар (про це я згадував у попередній статті “ЧАЕС: зона відчуження людини”, “Гарт”, 29.08.03). Мовляв, не ви мене призначали, не вам мене і карати!

Не зовсім віриться, що особисто Л.Д.Кучма здатен на сумнівне покровительство (точніше — покривальство) неблаговидних і антигуманних діянь своїх ставленників, знаючи про це напевне. Та, якщо судити з вищезгаданого документа, саме чиєсь високе заступництво стало причиною безкарності серйозних порушень, які далеко не гіпотетично можуть призвести до проблем зі здоров’ям людей, та ще й не де-небудь, а на Чорнобильській АЕС, яка перебуває під невиспним контролем світової громадськості.

має, тим паче, що активність окремим «викопних решток» сягає 100000 (!) бета-часток на квадратний сантиметр за хвилину. Яка ж реакція ЧАЕС? Та майже ніякої або ж у вигляді здебільшого формальних відписок. Отож, втомившись боротись із відповідальними особами ЧАЕС, матеріали про порушення відправили в спецпрокуратуру. Може, там розберуться...

МЕДИКИ ПОПЕРЕДЖАЮТЬ: ВНУТРІШНЄ ОПРОМІНЕННЯ — НЕ ЗОВНІШНІЙ ЗАГАР

Те, що з радіацією не жарують, ми з вами з 1986 р. знаємо не з чуток. Новітні обставини, зви-

практично не проводяться через брак спеціального устаткування. Невеликим заспокоєнням буде той факт, що, якщо судити із зарубіжних джерел, в усьому світі є певні проблеми з об’єктивністю контролю інгаляційного потрапляння радіонуклідів в організм, зокрема під час роботи з радіоактивними матеріалами. Але ж в іншому світі, слава Богу, немає другого “саркофага” з такою кількістю високоактивного сміття як всередині об’єкта, так і в його локальній зоні. Згадана проблема гостро актуалізується ще й напередодні розгортання в “саркофазі” і навколо нього великомасштабних робіт, під час яких буде задіяна вже не сотня, а сотні і навіть до тисячі людей одночасно. Як їх всіх виміряти і

ЧАЕС: зона відчуження людини-2

Спеціалісти радіаційного захисту ще з катастрофи на ЧАЕС переконались в тому, що внутрішнє опромінення людини краще попередити, аніж виміряти. На жаль, й донині цей гіркий досвід не став визначальним уроком чорнобильської трагедії.

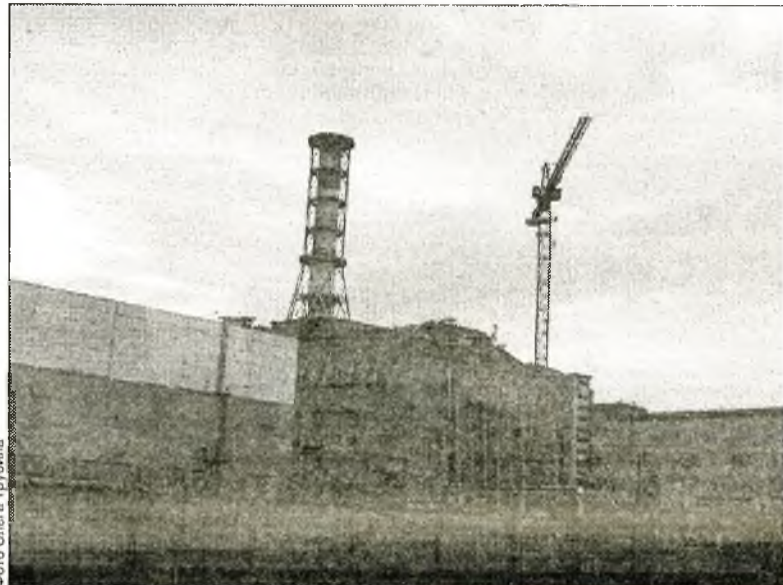

Фото Олега Трубкіна

1430 місць. У перспективі він забезпечуватиме санітарно-гігієнічне обслуговування значного контингенту людей, котрі мають приступити до розгортання будівельно-монтажних і стабілізаційних робіт в рамках Міжнародного плану здійснення заходів на об’єкті “Укриття”. І все було б нічого, та в ході земляних робіт будівельники натрапили на неклаксифіковані і невідомі за своєю структурою радіоактивні відходи у вигляді фрагментів металу, бетону та іншого, поспішно заритою після аварії 1986 року радіоактивного сміття. Сказати, що це трапилось значна, було б не зовсім точно. Адже, перш ніж приступити до будівельних робіт, слід було провести додаткове обстеження, розробити проект з обґрунтуванням безпеки робіт і одержати дозвіл в державних регулюючих органах. Це в повній мірі якраз і не було зроблено замовником — державним спеціалізованим підприємством “Чорнобильська АЕС”.

І ось результат. У приписі Територіального управління державного нагляду за охороною праці по Київській області та Києву від 8 листопада 2002 р. серед більш ніж двадцяти пунктів порушень на будівельному майданчику є й такі, як незабезпеченість підрядників санітарно-побутовими приміщеннями, відсутність засобів надання першої медичної допомоги, недостатнє забезпечення спецодягом, спецвзуттям та іншими засобами індивідуального захисту. В’їзд в 10-кілометрову зону ЧАЕС здійснювався в індивідуальному одязі, недостатньо були визначені кордони небезпечних зон і т.д. і т.п.

Такі очевидні порушення підтвердило і розслідування, проведене з ініціативи Міністерства палива й енергетики України. В “Акті розслідування причин та обставин порушення...”, затвердженому тодішнім держсекретарем Мінпаліверенерго В.Лушкіним, зокрема вказується, що підготовку майданчика під будівництво санітарного перепуску було розпочато без проекту проведення робіт, який був затверджений лише через 2,5 місяця після їх початку. Роботи тут були організовані з порушенням вимог

Чому ж, запитаєте? Відповідь неважко знайти в іншому офіційному документі, який, втім, як і попередній, мало хто навіть із керівних осіб ЧАЕС бачив на власні очі. Певно, незручно такий витвір людям показувати... Хоча, як на мене, цей епістолярно-канцелярський шедевр з яскраво вираженим кон’юнктурним відтінком гідний громадської уваги, оскільки, окрім іншого, зайвий раз підкреслює, в який непростий і підступний час ми живемо. Не погоджуючись із багатьма пунктами вищезгаданого Акта, беручи під сумнів об’єктивність проведеного розслідування і особливо рекомендацію щодо накладення на нього дисциплінарного стягнення, директор ЧАЕС Ю.Неретін у своєму листі на ім’я В.Лушкіна від 20 березня 2003 року доходить таких висновків (зберігаю стиль оригіналу. — Автор):

«Робота комісії, а також Ваше розпорядження були ініційовані з метою кинути тінь на роботу підприємства, а також знівельувати успіхи й досягнення колективу ДСП ЧАЕС. Факт розслідування є одним з численних кроків очолюваного Вами міністерства з метою дискредитації роботи керівництва, незважаючи на позитивний аналіз підсумків роботи за 2002 рік».

А тепер — увага! — підходимо до найбільш пікантного місця. Не приховуючи образи і відкинувши всілякі канони офіційного листування, директор в останніх рядках свого листа робить такий завбачливо-заякучий кульбіт:

«Вам відомо, ким (виділено мною. — Прим. автора) і за яких обставин мене було призначено на посаду директора ДСП “Чорнобильська АЕС”. Таке ставлення до аналізу роботи всесвітньо відомого підприємства (?) ставить під сумнів рішення Президента України, про що я вимушений поінформувати Л.Д.Кучму найближчим часом. Про політику відносно ДСП ЧАЕС будуть також поінформовані Київська обласна адміністрація та Голова Київської обласної ради, депутатом якої я є».

Лячно — чи не правда? Та сказано — зроблено. Директор ЧАЕС з оперативністю, що заслуговує на більш продуктивне застосування,

Та, зрештою, справа не в покаранні, а в тому, які уроки зямили керівники ЧАЕС із цієї, далеко не безневинної історії. Схоже, ніяких. Із службової записки начальника цеху радіаційної безпеки ОУ: “Доводжу до відома, що працівниками корпорації “Укртрансбуд” при підготовці території під будівництво санітарного перепуску несанкціоновано завезено грунт в кількості 8 машин для складування... в районі “малої” будівельної бази. Цей грунт з рівнем забруднення вищим від граничного допустимого рівня. Прошу застосувати термінові заходи щодо дотримання підрядною організацією “Укртрансбуд” радіаційної безпеки на вв’яєній йому території”.

Таких документів — ціла купа. Сподіваючись на здоровий глузд, державний санітарний нагляд зони відчуження продовжує надсилати на ЧАЕС приписи з приводу численних порушень санітарних норм і ядерного законодавства України при проведенні робіт на майданчику (листи і протоколи від 13, 27, 29 серпня, 15 і 17 вересня 2003 р.).

У них ще і ще раз суворо вказується на необхідність сортування фрагментів бетону, металу та складування найбільш забрудненого радіоактивного сміття не поряд із споруджуваним санітарним перепуском, а в спеціально відведеному для цього місці зони відчуження — пункті захоронення радіоактивних відходів “Буряковка”. Іншого виходу поки що просто не-

враження імунної, кровотворної і центральної нервової систем. Та печаль в тому, що виявити в повній мірі наявність радіоактивного бруду в організмі дуже важко, тим більше, якщо про це не потурбуватись завчасно і серйозно.

В чому ж проблема? Враховуючи, що єдиним елементом безпосереднього контролю внутрішнього опромінення є лічильник випромінювання людини, що реєструє потрапляння лише цезію-137, фахівці визнають очевидним недостатність такого контролю. Для повного обстеження, яке включає і дозу потрапляння в організм альфа-випромінювачів, потрібен буде цілий комплекс біофізичних вимірювань. А це стане можливим лише після введення в експлуатацію Реабілітаційного центру, що створюється в рамках Міжнародного плану здійснення заходів на об’єкті “Укриття”. Його підрозділи будуть розміщені як у Славутичі, так і безпосередньо на майданчику, на першому поверсі нового санітарного перепуску. Тут, окрім медичного та психофізіологічного відбору спеціалістів для робіт в зоні “Укриття”, буде передбачено і повний біофізичний моніторинг, покликаний попередити перевищення внутрішнього потрапляння радіонуклідів в організм.

Донині ж біофізичні вимірювання, за допомогою яких контролюється наявність трансуранових елементів в організмі, в Україні

проконтролювати? Це далеко не порожнє запитання.

І ще один аспект, що ставить під сумнів ефективність контролю інгаляційних потраплянь в організм. Досвід ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС свідчить, що ізолюючі властивості спецодягу для захисту від радіоактивного пилу в умовах високої концентрації аерозолів вочевидь недостатні. Це стосується, до речі, і того ж респіратору типу “пелюсток”, що традиційно використовується для захисту верхніх дихальних шляхів.

Зрозуміло, що на самій ЧАЕС на цю, як і на багато інших тем, говорити особливо не прийнято. За лаштунками — інша справа. Але, щоб почути думку незалежної людини, я звернувся до професіонала, котрий, так би мовити, багато знає, — колишнього начальника об’єкта “Укриття” (1995-2001 рр.) В.Купного.

— До роботи на санітарному перепуску були вочевидь поспіхом допущені підрядники, безграмотні в питаннях радіаційної безпеки. А вони ж розкопували техногенні шари ґрунту 1986 року. Серед радіоактивного сміття там трапляються і високоактивні радіоактивні відходи (“гарячі” частинки) — та що завгодно... У 1995 році, коли я прийшов на об’єкт, з південного боку “саркофага” вже знаходили ТВЕЛ (тепловиділяючий елемент). Не буду зупинятись на тому, як його знешкодували, — всякого було. Та якщо зараз щось схоже трапиться, то треба або всі роботи припинити, або терміново шукати якогось “героя”, котрий би зголосився прибрати цю небезпечну штуку, як це в 1986 році військові робили. І якщо навіть знайдеться такий сміливець, то його потім далеко заховати треба, аби ніхто не бачив і не вимірював його. Дадуть якісь гроші — і живи собі як хочеш. Турбує доля молодих хлопців — киян, чернігівців... Які дози вони набрали — одному Богові відомо. Як і те, яким чином і коли це може вплинути на їхнє здоров’я. Але підрядники підрядниками, а де були спеціалісти, котрі мали гарантувати безпеку робіт, де навчально-тренувальний центр ЧАЕС, що покликаний готувати підрядників до безпечних методів роботи на майданчику? Чому таке трапилось? Скоріше за все, дали команду (а справа йшла до завершення року) освоїти виділені кошти, і якомога скоріше. А потурбуватись про безпеку людей не вистачило глузду...

Ну, а поки що... На чорнобильському майданчику мало що змінилось. То там, то тут триває розкриття техногенного радіоактивного ґрунту під фундаментами нових об’єктів. А в цей час керівники ЧАЕС з високими і не дуже трибун продовжують розповідати про свою безмежну прихильність базовим засадам культури безпеки. Одне слово, аварія на ЧАЕС — тиха, повзуча, не завжди передбачувана — триває. І, схоже, немає їй ні кінця ні краю...

Володимир КОСТЕНКО